

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ, ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՎ ՀՈԳԵՔԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

**ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԱՅԻՆ ԲԱՂԱՂՈՒՂՆԵՐԻ
ԱՌԱՆՋՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ⁴⁵**

Արմենուհի Աբալյան

Բանալի բառեր՝ մշակույթ, մանկավարժական մշակույթ, մանկավարժական գործունեության մշակույթ, հաղորդակցում, վարկանիշ, ռեֆլեքսիա, ապրումակցում, տեխնիկա:

Մանկավարժական վարպետության կառուցվածքային ամենակարևոր բաղադրիչը մանկավարժական տեխնիկան է:

Տեսական վերլուծությունը թույլ տվեց մեզ ուսուցչի մանկավարժական տեխնիկան սահմանենք որպես անձնային և մասնագիտական որակների, հոգեբանական և հաղորդակցման միջոցների համակարգ, որին նպատակաուղղված դիմում է ուսուցիչը՝ մանկավարժական վարպետությանը տիրապետելու համար:

Քննարկենք մանկավարժական տեխնիկայի կարևոր կառուցվածքային բաղադրիչները:

Մանկավարժական գործունեության մշակույթը

Այագա ուսուցչի մանկավարժական տեխնիկայի՝ որպես մանկավարժական վարպետության բաղադրիչի դիտարկումը հանգեցնում է «մշակույթ», «մանկավարժական մշակույթ», «մանկավարժական գործունեության մշակույթ», հասկացությունների սահմանման անհրաժեշտությանը:

«Մանկավարժական բառարան» աշխատության հեղինակները նշում են. ««Մշակույթ» առաջացել է լատիներեն կուլտուրաբոնում, մշակում բառից և ներկայացնում է մարդկային հասարակության նյութական, հոգևոր արժեքների ամբողջությունը, որոնք ստեղծվել են ու ստեղծվում են մարդկության կողմից հասարակական-պատմական գործընթացում, և բնութագրում է հասարակության ձեռք բերած աստիճանը...»

Մանկավարժությունը հանդես է գալիս որպես համամարդկային մշակույթի և գիտության բաղկացուցիչ մասը և օգտագործում է այդ արժեքները իր նպատակային խնդիրների իրականացման համար» [1]:

Անձի մշակույթի ձևավորումը անհատի երկարատև ինքնագարգացումն է, որի ընթացքում մարդը իր կենսաբանական բնության հետ ներդաշնակության հնարավորություն է ստանում: Այստեղից էլ անհրաժեշտություն է առաջանում լուսաբանելու մշակույթի՝ որպես մանկավարժական տեխնիկայի զարգացման ամբողջական բաղադրիչի ներկայացման և հաստատման երևույթի բացահայտումը:

Տեսական վերլուծությունը թույլ տվեց մեզ հանգելու այն եզրակացության, որ մշակույթը համարվում է անձի գնահատական «չափ»՝ արտացոլելով հասարակական գործունեության մեջ նրա էության, այլ մարդկանց հետ ունեցած հարաբերությունների

⁺Հոդվածն ընդունվել է 16.02.18:

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել ԱրԴՀ մանկավարժության և հոգեբանության ամբիոնը

յուրահատկությունը:

Որպես ուսուցչի մանկավարժական տեխնիկայի կարևորագույն բաղադրիչ՝ մենք հանգամանորեն դիտարկում ենք «մանկավարժական մշակույթ» հասկացության էությունը:

Դ.Ֆ.Սամույլենկովը նշում է. ««Ընդհանուր» և «Մանկավարժական կուլտուրա» հասկացությունները տարբերվում են իրարից: Մարդու վարքի ընդհանուր կուլտուրան վարքի կանոնների պահպանումն է հասարակական վայրերում, անձնական կյանքում, ուրիշ մարդկանց հետ նրա փոխհարաբերություններում /տակտ, քաղաքավարություն, համեստություն, պարզություն, հարգանք, ճշմարտացիություն և այլն/: Ուսուցչի վարքի մանկավարժական կուլտուրան նախատեսում է աշակերտների հետ նրա փոխհարաբերություններում ընդհանուր

մանկավարժական պահանջների պահպանում ...Մանկավարժական կուլտուրան ուսուցչի մանկավարժական տակտի մի մասն է կազմում»[2]:

Ընդհանուր առմամբ համաձայն ենք Ն. Հակոբյանի, Մ. Գևորգյանի, Ա. Հովհաննիսյանի և Ա. Դավթյանի հետ, ըստ որոնց մանկավարժական մասնագիտական մշակույթը ենթադրում է բազմապիսի դրական հատկանիշների առկայություն, որոնց շարքում առաջնային են այնպիսի բարոյական հատկանիշներ, ինչպիսիք են սերը երեխաների նկատմամբ, նրանց հետ համագործակցելու կարողությունը, հաղորդակցման ժամանակ վերապրվող ուրախությունը, երեխաների հետաքրքրությունների հավատարիմ պաշտպանությունը, արդարամտությունն ու պարկեշտությունը [3]:

Ըստ մեզ՝ «Մանկավարժական մշակույթ» հասկացությունը ըստ էության, իրենից ներկայացնում է անձի և նրա գործունեության ներքին և արտաքին մշակույթ: Այսինքն՝ մանկավարժական մշակույթը միասնականացված գործընթացների որակական արդյունք է:

«Մանկավարժական մշակույթ» և «մանկավարժական գործունեության մշակույթ» հասկացությունները երբեմն նույնացվում են, որը բացատրվում է նրանց կառուցվածքային որոշ տարրերի նմանությամբ:

«Գործունեությունը մարդու ակտիվության գործընթացն է: Գործունեության ընթացքում իրականացվում է մարդկանց դիրքորոշումը միջավայրի, միմյանց, առանձին խմբերի, առարկաների նկատմամբ: Գործունեության դրդապատճառը առաջադրում է կյանքը: Մանկավարժությունը գործունեությունը տեսնում է սովորողների աշխատանքի, ուսման, խաղի և այլ բնագավառներում: Գործունեությունը կարող է լինել առաջատար, խմբային, գործնական, տեսական բնույթի»[4]:

«Մանկավարժական գործունեության մշակույթ» հասկացությունը համեմատաբար նոր է մանկավարժական գրականության մեջ:

Հետևելով ժամանակակից մանկավարժ գիտնականների դիրքորոշումներին՝ մենք նույնպես գտնում ենք, որ մանկավարժական գործունեությունը ստեղծագործական գործունեություն է: Ուսուցիչն իր մասնագիտական գործունեության ընթացքում ամենատարբեր խնդիրներ ու գործառնություններ է իրականացնում..., ուսուցչի մասնագիտական կուլտուրան ձևավորվում է մասնագիտական գործունեության և ինքնագիտակցման, նոր մտավոր, ստեղծագործական և պրակտիկ փորձի ձեռքբերման հիման վրա: Այդ ընթացքում տեղի է ունենում ինքնիրագործում, ինքնակատարելագործում, նպատակների և դրանց հասնելու ռազմավարության ընտրություն [5]:

Մանկավարժական հաղորդակցման մշակույթը

Առօրյա կյանքում, տանը, դպրոցում, փողոցում, աշխատավայրում և առհասարակ ամեն տեղ մենք անընդհատ գտնվում ենք հաղորդակցման մեջ, որտեղ շփվում ենք

ծանոթ և անծանոթ մարդկանց հետ:

Հաղորդակցումը մարդու կենսագործունեության պայման է, նրա առաջնային և հիմնարար պահանջմունքներից մեկը: «Հաղորդակցումը մարդկանց փոխշփման և կապի մի գործընթաց է, որի ընթացքում նրանք փոխանակում են տեղեկություններ, փոխգործում ու փոխազդում միմյանց վրա, ընկալում ու գնահատում միմյանց, հաստատում տարբեր կարգի ու աստիճանի հարաբերություններ»[6]:

Հաղորդակցումը կատարվում է այն պահին, երբ մարդիկ փոխհարաբեր են, և մի անձը ազդում է մյուսի վարքի վրա նույնիսկ այն ժամանակ, երբ ոչ մեկը չի խոսում: Թեև հաղորդակցությունը առաջին հերթին վերաբերում է մտքերի, գաղափարների, զգացմունքների և տեղեկատվության փոխանցման և փոխանակման գործողությանը բանավոր խոսքով, բայց հնարավոր է շփվել նաև լռությամբ, մարմնի լեզվով, դեմքի շարժումներով և արտահայտություններով, երաժշտությամբ և այլ մարդկային արտահայտման ստեղծագործական ձևերով:

Ա.Ա.Լեոնտսի կողմից մանկավարժական հաղորդակցումը դիտարկվում է որպես ուսումնական գործընթացում և նրանից դուրս մասնագիտական հաղորդակցում սուբյեկտի և օբյեկտի միջև՝ ուղղված բարենպաստ հոգեբանական կլիմայի ստեղծմանը: Նա տվել է մանկավարժական հաղորդակցման հետևյալ սահմանումը. «Օպտիմալ մանկավարժական հաղորդակցումը ուսուցման գործընթացում ուսուցչի այնպիսի հաղորդակցումն է դպրոցականների հետ, որը լավագույն պայմաններ է ստեղծում սովորողների մոտիվացիայի զարգացման և ստեղծագործական գործունեության, նրանց անձի ձևավորման համար.....թույլ է տալիս ուսուցման գործընթացում մաքսիմալ կերպով օգտագործել ուսուցչի անձնային որակները » [7]:

Մեր կարծիքով՝ սովորողների համար մանկավարժական հաղորդակցումը աշխարհընկալման, նրա ես-հայեցակարգի կայացման միջոց է: Այն առաջին հերթին սովորողների ուսումնական, գիտական, տեղեկատվական հաղորդակցման, լեզվական ընդունակությունների զարգացման միջոց է, որն իրականացվում է ուսումնական գործընթացի ժամանակ, հատկապես՝ դասին: «Ժամանակակից դասը պետք է բնութագրվի ուսուցչի և աշակերտների հաղորդակցման բարձր կուլտուրայով՝ խիստ պահպանելով մանկավարժական էթիկայի նորմերը:.....Դասի ընթացքը դիտարկելիս հարկավոր է ուշադրություն դարձնել աշակերտներին հարցեր առաջադրելու բնույթի, աշակերտների թույլ տված սխալների նկատմամբ արձագանքների, գնահատող բնույթի ռեպլիկների վրա, առանձին դպրոցականների հետ հաղորդակցման ոճի վրա, աշակերտներին դիտողություններ անելու տոնի վա»[8]:

Մանկավարժական տեխնիկայի հաղորդակցական կողմում անհրաժեշտ բնութագրերից է գեղեցիկ խոսքը՝ խոսքով ներշնչելու և համոզելու կարողությունը: Խոսքային նյութը, որն օգտագործվում է ուսուցչի կողմից, պետք է հարմարված լինի լսողի պատրաստության մակարդակին և դառնա խոսքի մշակույթի օրինակ: Շփվելով՝ ուսուցիչը չպետք է մոռանա տոնի մասին, որով խոսում է այլ մարդկանց հետ: Ուսուցչի խոսքի հուզականությունը միշտ պետք է ունենա դրական ուղղվածություն, քանի որ լսողներին բացասական հույզերով վարակելը ավելի հեշտ է, քան դրական: Իր մտքերը գրագետ և պատկերավոր արտահայտվելու ուսուցչի անկարողությունը անդրադառնում է դպրոցականի աշխատունակության վրա, իջեցնում կենսունակության մակարդակը և ուսման արդյունավետությունը:

Մեր ժամանակի անվանի մանկավարժներ Մ.Մ Մանուկյանը և Ա.Մ. Մանուկյանը «Մանկավարժական տեխնիկա և տեխնոլոգիա» աշխատության մեջ ընդգծում են մանկավարժական խոսքի հետևյալ տեսակները.

զ պարզ ու մատչելի խոսքը, որը բացում է երեխայի միտքը, նրա արարքների նշանակությունը,

զ վստահ և հաստատ խոսքը, որը հավաքագրում է երեխայի ուժերը, նրան վառում հավատով,

զ բովանդակային և գրագետ խոսքը, որը ընդլայնում է երեխայի մտահորիզոնը, սովորեցնում է նրան բացահայտել նոր առարկաներ և երևույթներ,

զ սուր և դիպուկ խոսքը, որը ակտիվացնում է երեխայի միտքը և ստեղծագործական ուղին,

սրտագին և համոզիչ խոսքը, որը վստահություն է ներշնչում երեխայի մեջ դեպի շրջապատն ու մարդիկ, նպատակային է դարձնում նրա յուրաքանչյուր քայլը, զգացմունքներն ու մտքերը [9]:

Մանկավարժը պետք է ունենա հստակ խոսքային և ոչ խոսքային հաղորդակցում, ինչպես նաև՝ դրանք կարգալու հմտություններ և կարողություններ: Դրանով իսկ նա կարող է ուժեղացնել հաղորդվող գիտելիքների, խրատի, խրախուսանքի ազդեցությունը, ավելի ազդեցիկ դարձնել մատուցվող նյութի բովանդակությունը: Մանկավարժը նաև պետք է հասկանա ժեստերի լեզուն, որպեսզի ժամանակին նկատի ուշադրության չեղումը, հոգնածությունը, թուլացնի հոգեկան լարվածությունը, համախմբի բոլորի ուշադրությունը և այլն:

Մարդիկ հավատացած են, որ դեմքը արտահայտում է գրուցակցի ներաշխարհը և բացահայտում դրա գաղտնիքները: Դեմքը հոգու հայելին է, մարդկային զգացմունքների արտահայտման հիմնական միջոցը: Որոշ մարդիկ աչքերով ավելի շատ բան են ասում, քան կարող են ասել դրանց բառերը: Դեմքի մասերը՝ ճակատը, հոնքերը, աչքերը, բերանը, քիթը, կզակը, շրթունքները արտահայտում են մարդկային հիմնական զգացմունքները՝ ուրախությունը, վիշտը, զարմանքը, վախը, կասկածը, զայրույթը և այլն:

Ուսուցչի գրավիչ, տեսանելի կերպարը ձևավորվում է հաղորդակցման ոչ խոսքային միջոցների համալիրից: Հաղորդակցման ոչ խոսքային միջոցների թվին են պատկանում միմիկան, տեսողական փոխգործակցությունը, տարածական և ժամանակային շփման կազմակերպումը, պանտոմիմիկան, ժեստերը: Մանկավարժի համար կարևոր է, որ սովորողներից յուրաքանչյուրն իմանա իր մարմնական ազդանշանները, ժեստերը, դիմաշարժությունները: Գլխի համաձայնողական շարժումները, ակտիվ դիտումը դրական ազդանշաններ են, իսկ բացասական ազդանշաններ են տենդայից, չվերահսկվող շարժումները, ինչպես օրինակ՝ ճակատի կնձիռները, սեղմած շուրթերը և այլն: Սակայն մարմնական ազդանշանները կարող են շատ հեշտությամբ սխալ հասկացվել [10]:

«Թեև խոսքային և ոչ խոսքային հաղորդակցման ձևերի միջև կան տարբերություններ, այնուհանդերձ, հաղորդակցման ընթացքում դրանք լրացնում են իրար: Այսպես, ոչ խոսքային հաղորդակցման ձևերը ուժեղացնում, ավելի արտահայտիչ են դարձնում խոսքային հաղորդակցումները, ինչպես նաև՝ ժխտում կամ հաստատում դրանք, կարգավորում գրույցը» [11]:

Հաղորդակցությունը ուսումնական գործընթացում պետք է լինի պարզ: Հետևաբար, մանկավարժը պետք է տիրապետի պարզ և հասկանալի լեզվով խոսելու ունակությանը, ինչպես նաև տիրապետի մարմնական այսպես կոչված «ոչ խոսքային» ազդանշաններին: Ուսումնական հաջողությունը մեծ մասամբ կախում ունի հաղորդակցման լավ ունակությունից:

Մանկավարժական հաղորդակցումը պետք է լինի ոչ թե ծանր բեռ, պարտականություն, այլ բնական, հաճելի փոխգործունեություն: Հետևելով Ա.Ա. Լեոնտևին, մենք

նույնպես կարծում ենք, որ դժվար է պատկերացնել մանկավարժական հաղորդակցում, որն իր մեջ չի կրում իմացական և դաստիարակչական ներուժ:

Այսպիսով՝ մանկավարժական գործընթացում ուսուցչի հաղորդակցման մշակույթը կարևորագույն իմացական և դաստիարակչական գործառույթ է կատարում, քանի որ ուսուցչի խոսքը, հաղորդակցման ձևերը ընդօրինակվում են աշակերտների կողմից, որոնք դրսևորվում են միջանձնային հարաբերություններում:

Ուսուցչի անհատական վարկանիշը

Ուսուցչի մանկավարժական տեխնիկայի կարևորագույն բաղադրիչ է ուսուցչի անհատական վարկանիշը:

Վարկանիշի երևույթը ձևավորվել է անցյալ դարի 30-ական թվականներին, որը նշանակել է գործողություն՝ հանուն հասարակական բարօրության: 20-րդ դարի 60-ական թվականներին գիտության մեջ ձևավորվեց նոր ուղղություն՝ [վարկանշաբանություն], որի հիմնադիրը դարձավ ամերիկացի հայտնի տնտեսագետ Կ. Բոլդինգը:

Նախկին Խորհրդային Միությունում, այդ թվում նաև՝ Հայաստանում, գիտելիքների այդ բնագավառը սկսեց զարգանալ 20-րդ դարի 70-ական թվականներին և մեծ տարածում գտավ քաղաքական ու գործարար շրջանակներում:

Սոցիոլոգները վարկանիշը դիտարկում են որպես սուբյեկտի կողմից ստեղծված արտաքին կերպար, այլոց վրա որոշակի տպավորություն թողնելու, կարծիք, հարաբերություններ ստեղծելու համար, ինչպես նաև՝ օբյեկտին վերագրվող գովազդով, քարոզչությամբ, նորաձևությամբ, ավանդույթներով ներկայացվող հատկանիշների ամբողջություն՝ նրա նկատմամբ որոշակի ուշադրություն դարձնելու նպատակով:

Պ. Բերդը ծարկանիշը սահմանում է որպես «ընդհանուր տպավորություն, որը դուք թողնում ենք շրջապատողների վրա: Այն ձևավորվում է նրանից, թե ինչպես եք ներկայացնում ձեր գաղափարները, ինչպես եք ձեզ դրսևորում հասարակության մեջ, ինչ եք խոսում, կամ ինչ եք անում» [12]:

Հոգեբանները վարկանիշը դիտարկում են որպես ինչ-որ մեկի կամ երևույթի նպատակային ձևավորված կերպար, որն առանձնանում է որոշակի արժեքային բնութագրերով և կոչված է հուզական-հոգեբանական ներգործություն ունենալու ինչ-որ մեկի վրա բնավորության գծերով, մտավոր առանձնահատկություններով, արտաքին տվյալներով, հագուստով և այլն:

Փիլիսոփաների կողմից առաջադրված մարդու ներքին և արտաքին բովանդակության միասնությունը հետազոտողները հիմք են համարում անհատական ծարկանիշի էության համար՝ դառնալու կողմնորոշիչ նրա ձևավորման գործընթացում:

Փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և հոգեբանության մեջ ծարկանիշը դիտարկվում է որպես բարդ երևույթ, որն իր մեջ միավորում է բազմաթիվ տարբեր գործոններ [ժառանգականություն, դաստիարակություն, միջավայր, անձի սեփական ակտիվություն], դա կենսաժին, սոցիալական, հոգեբանական տարրերի ինտեգրված ամբողջություն է: Անհատական ծարկանիշի ձևավորումը «ընկած» է անձի ձևավորման և անհատականության դաշտում:

Մանկավարժության մեջ ուսուցչի ծարկանիշը դիտարկվում է որպես սաների, գործընկերների, սոցիալական միջավայրի և մասսայական գիտակցության մեջ նրա հուզական երանգավորում ստացած կերպարի ընկալում: Ընդ որում, ծարկանիշի ձևավորման ընթացքում իրական որակները միավորվում են այն որակների հետ, որոնք նկարագրվում են նրան շրջապատողների կողմից:

Մենք ենթադրում ենք, որ անհատական ծարկանիշը՝ որպես մանկավարժական տեխնիկայի բաղադրիչ, դրսևորվում է ուսուցչի անձում, և նրա մանկավարժական գոր-

ծունեության մշակույթին ամբողջական բնույթ է տալիս:

Մանկավարժական ռեֆլեքսիան և ապրումնակցումը

Ռեֆլեքսիա հասկացությունը (լատիներեն *reflexio* – «վերադարձ հետե») սկզբնապես ծագել է փիլիսոփայության մեջ և նշանակել է ամեն ինչի վերաբերյալ մարդու մտորումների գործընթաց, որը ընթանում է նրա սեփական գիտակցության մեջ:

Ռեֆլեքսիան անձին հնարավորություն է տալիս տեսնելու իրեն կողքից՝ այլ Ես-ի աչքերով, հասկանալու իրեն, իր ցանկությունները, ապրումները, արարքները, այսինքն՝ օգնելու ինքն իրեն սեփական անձը հասկանալու գործում [13]: Այն օգնում է մարդուն հասկանալու և ընդունելու այլ անձին, դա այլ անձին տեսնելու և նրա հոգեվիճակ ներթափանցելու ընդունակությունն է, միաժամանակ այն հնարավորություն է տալիս հասկանալու, թե ինչպես է գնահատվում և ընկալվում սեփական անձը այլ անձանց կողմից:

Մանկավարժի գործունեության մեջ ռեֆլեքսիայի նշանակությունը իսկապես մեծ է և բազմազան:

Մանկավարժական տեխնիկայի ձևավորումը ուսուցչից պահանջում է դուրս գալ ռեֆլեքսիվ դիրքերի վրա, պատասխանել հետևյալ հարցերին՝ «Ես ի՞նչ եմ անում և ինչպե՞ս եմ ես անում»: Ռեֆլեքսիայի ընթացքում առկա է այն բանի գիտակցումը, թե ինչպես է նա ընկալվում գործընկերների կողմից:

Առանց զարգացած ներքին ռեֆլեքսիայի, իր բացասական ապրումների աղբյուրների գիտակցման՝ ուսուցիչը չի կարող մտնել այլ մարդկանց աշխարհը (գործընկերների, աշակերտների, ծնողների), տեսնել նրանց հուզող խնդիրներն իր աչքերով:

Մանկավարժական տեխնիկայի կարևոր բաղադրիչ ենք համարում էմպաթիան:

Էմպաթիան (հունարեն՝ *Empathos*) նշանակում է ուժեղ, խոր տառապանքի աստիճանի հասնող զգացմունք, երկու անձնավորության միջև առաջ եկող հատուկ հարաբերություններ: Այս եզրը շրջանառության մեջ է դրել Զիգմունդ Ֆրոյդը, որի օգնությամբ անվանի հոգեբանը նկարագրում է մարդու իրեն ուրիշի տեղը դնելու և ապրումակցելու հատկություն:

Ապրումակցման մասին Ա. Նավասարդյանը նշում է այսպես. «Ա անհատի ապրումակցումը Բ-ի հետ նշանակում է հետևյալը. Ա-ն հետևում է Բ-ի վարքին, ընկալում նրա ապրումների արտաքին դրսևորումներն ու, հիմնականում, ենթագիտակցորեն, այսինքն՝ առանց իրեն հաշիվ տալու, մեկնաբանում է այդ ազդանշանները և սկսում է ապրել այնպիսի հույզեր ու հոգեվիճակներ, ինչպիսիք ապրում է նրա սոցիալական ընկալման օբյեկտը: Նրանց միջև առաջ է գալիս հատուկ տիպի հուզական կապ, և Բ-ն Ա-ի համար դառնում է էմպաթիայի օբյեկտ: Իսկ ինքն այս կապի մեջ հանդես է գալիս որպես էմպաթիայի սուբյեկտ» [14]:

Վերլուծելով էմպաթիայի երևույթը՝ Ի. Անդրեևան գտնում է, որ «էմպաթիայի ամբողջական գործընթացը բաղկացած է շղթայի երեք օղակներից, որոնք են՝ ապրումակցումը, կարեկցանքը և ներքին աջակցությունը: Յուրաքանչյուր օղակ խաղում է իր դերը: Ապրումակցումը, որի հիմքում ընկած է իդենտիֆիկացիան՝ նույնացումը, դիմացինի ապրումների արձագանքն է: Կարեկցանքի երևան գալը ենթադրում է կոգնիտիվ՝ իմացական ուղղվածություն այն իրադրությունում, որն իր հերթին ակտիվացնում է տարբեր տիպի աջակցություններ, նախ ներքին, հետո, որոշ պայմաններում, նաև արտաքին: Այլ խոսքով՝ էմպաթիան ենթադրում է զարգացած ունակությունների առկայություն դեպի տարբեր էմոցիաներ և ինֆորմացիայի մշակում, որոնք պարունակվում են այդ էմոցիաների մեջ» [15]:

Իսկ ամերիկյան հայտնի սոցիալական հոգեբան Ս. Աշը 1952 թվականին ներկա-

յացրեց նշված շրթայի կրճատված տարբերակը՝ առաջարկելով առանձնացնել էմպաթիայի երկու տեսակ՝ ապրումակցում և կարեկցանք (ցավակցություն):

Էմպաթիայի երկրորդ տեսակը՝ կարեկցանքը, ըստ Ս. Աշի, մի երևույթ է, երբ սուբյեկտն ընկալում է օբյեկտին, հասկանում է նրա վիճակն ու ապրումները, բայց դրան զուգահեռ նա ունի իր՝ սեփական ապրումները, որոնք նրա համար առաջնային են:

Մանկավարժական ապրումակցումը իր մեջ ներառում է ոչ միայն ցանկացած երեխայի իրավիճակը, այլև նույնականացման մեխանիզմների պատասխան արտահայտությունը: Ուսուցիչը չի կարող չզգալ երեխայի տրամադրությունը և խուլ մնալ նրա խնդիրների նկատմամբ, չի կարող սովորողների հետ կապ ստեղծել, քանի որ երեխան ինտուիցիայով զգում է նրանց, որոնք անհանգստանում են նրա համար: Չապրումակցող ուսուցիչը հաճախ դառնում է կրտսեր դպրոցականների՝ դպրոցին չհարմարվելու պատճառ՝ նույնիսկ չցանկանալով դա:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Վարդանյան Բ.Թ. և ուրիշներ, Մանկավարժական բառարան, Եր., 2001, էջ 88
2. Սամույլենկով Դ.Ֆ., Ուսուցչի վարպետությունը, մանկավարժական տակտը և հեղինակությունը, Եր., 1963, էջ 153
3. Հակոբյան Ն.և ուրիշներ, Մանկավարժական հաղորդակցում, Եր., 2010, էջ 58:
4. Վարդանյան Բ.Թ. և ուրիշներ, նշվ. աշխ. էջ 29
5. Վարդումյան Ս.Տ., Վարելա Գ., Ժամանակակից մանկավարժական մոտեցումներ, Մասնագիտական կրթություն և մասնագիտական զարգացում, Եր., 2003, էջ 52
6. Հակոբյան Ն.և ուրիշներ, նշվ. աշխ. էջ 11
7. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. М., 1979. стр.15
8. Բաբանսկի Յու.Կ. Դասի կատարելագործման պրոբլեմները, Եր., 1981, էջ 91:
9. Մանուկյան Ա.Մ., Մանուկյան Մ.Մ., Մանկավարժական տեխնիկա և տեխնոլոգիա, Եր., 2000, էջ 4
10. Միլիտոսյան Լ. և ուրիշներ, Մասնագիտական մանկավարժություն միջին և նախնական /արհեստագործական/ մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում դասավանդողների համար, Եր., 2006, էջ 48
11. Հակոբյան Ն.և ուրիշներ, նշվ. աշխ. էջ 32
12. Берд П. Подай себя! Эффективная тактика улучшения вашего имиджа / Пер. с англ. Т.А. Сиваковой.-М.: Амалфея, 1997. стр. 65
13. Митина Е.В., Психологическая диагностика эмоциональной устойчивости учителя, учеб. пособия для практических психологов, М., 1992, стр.23
14. Նավասարդյան Ա., Էմպաթիան հաղորդակցության կարևորագույն բաղադրիչ, 2010, էջ 171
15. Андреева И.Н., Азбука эмоционального интеллекта, Санкт-Петербург, 2012, стр.172

ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ

Մանկավարժական տեխնիկայի կառուցվածքային բաղադրիչների
առանձնահատկությունները
Արմենուհի Աբալյան

Հոդվածը նվիրված է մանկավարժական վարպետության կարևոր բաղադրիչին՝ մանկավարժական տեխնիկային: Հոդվածում լուսաբանվել են մանկավարժական տեխնիկայի կառուցվածքային բաղադրիչների առանձնահատկությունները՝ ընդգծելով մանկավարժական գործունեության մշակույթի, հաղորդակցման, իմիջի, մանկավարժական ռեֆլեքսիայի և ապրումակցման դերը ժամանակակից կրթական համակարգում:

РЕЗЮМЕ

Особенности конструктивных элементов педагогической техник
Арменуи Абалян

Ключевые слова: культура, педагогическая культура, культура педагогической деятельности, коммуникация, рейтинг, рефлексия, принадлежность, техника.

Статья посвящена педагогической технике – важному элементу педагогического мастерства. В статье рассмотрены особенности структурных компонентов педагогической техники, в которых подчеркивается роль культуры педагогической деятельности, коммуникации, имиджа, педагогической рефлексии и эмпатии в современной системе образования.

SUMMARY

Peculiarities of Structural Components of Pedagogical Techniques
Armenuhi Abalyan

Keywords: culture, pedagogical culture, culture of pedagogical activity, communication, rating, reflection, belonging, technique.

The article focuses on the pedagogical techniques of key pedagogical skills, highlights the peculiarities of the structural components of pedagogical techniques, emphasizing the role of pedagogical activity, culture, communication, image, pedagogical reflection and empathy in the contemporary education system.